

NORDEN OCH VÄRLDEN

Av fil. lic. *BIRGER HAGÅRD*

I *Nordisk Kontakt* nr 11, introduceras en debatt om de nordiska ländernas vilja och möjligheter att åstadkomma en nordisk enhet. Kommer det speciella nordiska kulturarvet att kunna överleva och stå emot det starka tryck, som nu riktas från världen utanför? Detta är i huvudsak frågeställningen i en analyserande artikel av den tidigare ordföranden i den norska föreningen Norden, förlagsdirektör *Henrik Groth*, som också kommenteras i samma nummer av den förutvarande danske undervisningsministern *K. Helveg Petersen*.

Groth inleder sin artikel med en historisk-geografisk analys och kommer fram till, att den relativt nyvunna självständigheten har gjort Finland, Island och Norge sårbara och delvis försvårat en helhjärtad anslutning från deras sida till det nordiska enhetsverket. Sverige och Danmark saknar helt naturligt sådana attityder, men, menar författaren, det förhållandet, att Sverige med sina drygt 7,5 milj. invånare har blivit ett nordiskt makt- och gravitationsfält, har också inneburit problem: "Underlig nok: Sveriges kvantitative övermakt har i vissa henseender gjort landet til et nordisk problembar. Behovet for samarbeid og kontakt føles ikke av den enkelte borger. Landet og folket hviler trygt i seg selv; man dyrker også der det nordiske vennskap med stor omhu og begeistring, men ofte med et stenk av uskyldig og ubevisst egocentrisitet, som er lett å forklare. Svenskene blir derfor i sin nordiske holdning mer ekspansive enn reseptive."

Danmark däremot är nordismens hemland framför andra. Till dels an-

ser Groth, att detta kan förklaras av att liksom Finland fruktar att uppslukas österifrån, hyser danskarna en fruktan för att uppslukas av kontinenten. Groth pekar också på språksvårigheterna. Danskar, norrmän och svenskar förstår — eller borde förstå — varandras språk, men i Finland talar 3,7 milj. människor det för oss andra oförståeliga finska språket och av dessa förstår endast ca 300.000 svenska. Knappt 15 procent av broderfolket i öster förstår alltså totalt svenska; de 180.000 islänningarna förstår visserligen i huvudsak danska, norska och svenska men blir inte själva förstådda. Men det finns också en tredje skilljelinje: "Mens Danmark Norge og Finland er av omtrent samme størrelsesorden, noe som under lek og samarbeid alltid har vaert ansett som en fordel, er Sverige for stort og Island for lite."

Groth menar, att vi alltid måste ha de nordiska skiljaktigheterna i minnet, och att gemenskapen måste vila, inte bara på likhet men på likhet i väsentliga frågor, samtidigt som vi med uppskattning erkänner de andras avvikande egenskaper. Just de senare kan ge inspiration till förnyelse. Trots de betydande framsteg som nåtts på den nordiska samarbetsfronten, är Groth likväl pessimistisk. Vad som vunnits ifråga om sakligt samarbete har gått förlorat på kulturfronten. "Det kulturelle samarbeid, eller rette-re: den kulturelle enhetsfølelse, har ikke gått frem, men er tvertimot i sterk tilbakegang. Det gjelder i sær forholdet mellom de tre nærmest språklige land: Danmark, Norge og Sverige. At man i disse land ikke lenger leser hverandres språk og litteratur, og at almenheten i disse tre land står uvitende og kontaktsløse overfor såvel islandsk som finsk litteratur, er en kjensgerning. Tilbakegangen i felles kulturbevissthet er i virkeligheten så stor at jeg vil betegne

den som katastrofal — iallfall hvis denne utvikling fortsetter i samme spor.”

Förklaringen till att det blivit så ser Groth i att vi står inför de första påvisbara verkningarna av en kulturell stormaktsgravitation, ”en langsam crobring av det nordiske sinn og de særnordiske kulturer fra verden utenfor”. Enda räddningen är en aktiv kulturpolitik, inte för Nordens skull, men för att rädda våra nationella kulturer eller rättare som Groth uttrycker det: ”for å gi fremtidens mennesker i Norden likeverdige chanser til kultur og dannelse, til å bli borgere av verden, med rot i hjemlig jord hjemlig åndsliv, språk og litteratur”.

K. Helveg Petersen å andra sidan menar att Groth överdriver och avsiktligt spetsar till frågeställningarna. Särskilt hoppas Petersen mycket av den Nordiska Kulturkommissionen. Han nämner framför allt ett i framtiden utvidgat samarbete på skolans område och ställer sig mycket positiv till förslaget om en nordisk lärarhögskola, där alla elever obligatoriskt skall gå igenom en samnordisk kurs. Vidare erinrar Petersen om möjligheterna inom televisionen och samarbetet på den högre utbildningens område.

Det kan väl icke råda någon tvekan om att Henrik Groths beskrivning av läget på det nordiska samarbetets område i stort är riktig. Oändligt mycket har uppnåtts ifråga om praktiskt nordiskt samarbete, framför allt harmonisering på lagstiftningens område, där Norden nu de facto visar upp en större enhetlighet än de olika staterna inom USA. Men samtidigt förhåller det sig tvivelsutan så, att vad som vunnits i sakligt samarbete också lett till motsvarande förluster på andra, främst vad gäller kulturlivet. Överhuvudtaget får man lätt en känsla av att man i de olika nordiska länderna lättare fångas av det exotiska som ligger i det alltmera utbredda samarbetet världen över än av det ofta till synes triviala och betungande som ligger i

fortsatt utbyggnad av den nordiska enheten. Och hur felaktigt är inte detta! Geijer har formulerat problematiken på ett utmärkt sätt, ofta återgivet av Gunnar Heckscher: ”Den falske kosmopoliten är kosmopolit emedan han ej ens duger till medborgare; den sanne kosmopoliten är medborgare men han är mer än det.” Med andra ord, varje större enhet måste byggas på mindre där den enskilda människan känner sig som fullvärdig och ansvarsmedveten medborgare. För att kunna uppnå måhända en gång i en avlägsen framtiden ett samarbete världen över är det nödvändigt, att för vårt vidkommande i första hand ingå i en nordisk enhet, som därefter kan uppgå i en europeisk och därefter i en något större. Var och en som försöker ta genvägen och gå direkt på målet kommer otvivelaktigt att få sina vingar brända, samtidigt som han genom sitt ”världsmedborgaragerande” gentemot strävandena att först uppnå de mindre enheterna oavsiktligt motverkar sitt eget syfte.

Det finns också anledning att stanna vid de speciella reflektioner, som Henrik Groth gör beträffande Sveriges roll i det nordiska samarbetet. Att Sverige befolkningsmässigt överflyglar de andra nordiska länderna är förvisso icke något att göra åt. Däremot är det nog riktigt, att det i Sverige beklagligtvis finns en stark känsla av att Sverige är seg selv nok, en chauvinism, som dels bottnar i landets materiella framsteg under de senaste decennierna men som också starkt omhuldats främst av den vänsterradikala övertron på att Sverige och svenskarna strängt taget är andra folk överlägsna och att vi, inte minst till följd av vår alliansfrihet — neutralitet — har en alldeles

speciell mission att fylla genom att hux flux få alla andra att samarbeta, helst i FN:s regi. Därmed blir självfallet allt annat och ofta mera vardagsbetonat samarbete, i Norden och i Europa, av underordnad betydelse. Det är ju endast "regionalt tänkande", som leder oss bort från vägen till det Stora Målet.

Därmed ligger det också i sakens natur, att Sverige svikit den roll som borde vara den naturliga till följd av de blickar som riktas på oss från det övriga Norden: att frigöra oss från all chauvinism och målmedvetet men också ödmjukt arbeta för en nordisk enhet inom en större europeisk. Det kan icke råda någon tvekan om att den nationalistiska självgodhet som så ofta återfinnes i Sverige avsevärt har skadat inte bara det nordiska och det europeiska samarbetet men också Sveriges utveckling på sikt. Fångna i en Hammarskjöld- och FN-myt kan svenskarna aldrig göra de stora insatser, som vänsterradikala element så ofta hänger sig åt. Man må gärna kalla det nordisk eller europeisk nationalism, men utan ett oförtrutet arbete på att inlemma vårt land i ständigt större enheter, kommer Sverige aldrig heller att kunna ge ett helhjärtat och positivt stöd åt utvecklingen mot större förståelse i världen.

Därmed är också sagt, att det nordiska samarbetet i och för sig inte måste ha en isolerad målsättning. I likhet med Henrik Groth tror jag, att enda möjligheten att rädda den särart som finns i var och en av de nordiska kulturerna till efterkommande generationer ligger i ett helhjärtat nordiskt samarbete. Men det får inte vara ett begränsat samarbete, som från den ena gången till den andra berömmar sig av att vara enbart in-

riktat på sakfrågor, detaljfrågor. Vi måste skapa en nordisk vision! Och denna vision kan endast bestå i Nordens förenta stater, en enhetlig statsbildning, som på sikt kan uppgå i ett Europas Förenta Stater. Men för att detta skall kunna lyckas är det nödvändigt med en helt annan politisk inriktning i såväl Sverige som Finland. I Finland måste man frigöra sig från grodperspektivet, att alltid ha förhållandet till den ryske jätten som främsta och oftast enda målsättning. Finland måste visa vilja att frigöra sig ur den ryska gastkramningen: endast då kan man räkna på en helhjärtad hjälp från de nordiska brödras folk. Sverige å sin sida måste göra sig kvitt det andligt och politiskt utarmande neutralitetskomplexet. Och de andra nordiska folken måste frigöra sig från de nationella komplex som så ofta tar sig uttryck i ett vaktslående kring egna nationella fördelar. Har vi inte viljan att var och en på sitt håll uppföra något för att nå det större målet, kommer detta alltid att ligga utom räckhåll, och den nordiska enhetstanken likaväl som den europeiska kommer att förfuskas, för att inte tala om den större världspolitiska som kommer att ha misslyckats, innan den ens på allvar blivit påtänkt.

Mycket positivt har hänt inom det nordiska samarbetets ram, men detta får inte fördunkla våra sinnen för alla de bakslag som inträffat och som på sikt lätt kan ta överhanden över allt det positiva. I dagens läge kan vi skönja två utvecklingslinjer, den nordiska och den europeiska. Dessa båda får inte ställas mot varandra. Tvärtom är den enas framgång beroende av den andra. Målet måste vara: ett enat Norden inom ett enat Europa.

all
försäkring i

Städernas

i goda händer

... om det händer